

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	ימי הביניים: שירה ופיוט	—	24 נקודות
פרק שני	—	ימי הביניים: עיון	—	10 נקודות
פרק שלישי	—	שירה חדשה	—	22 נקודות
פרק רביעי	—	פרוזה (סיפור, רשימה)	—	24 נקודות
פרק חמישי	—	ספרות מתורגמת	—	20 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

הערה: הנבחנים ב-3 יחידות לימוד ייבחנו בחלק נוסף, בעל פה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – ימי הביניים: שירה ופיוט (24 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-3: על שאלה 1 – חובה, ועל אחת מהשאלות 2-3.

ענה על שאלה 1 (חובה!): (12 נקודות)

1. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על ארבעת הסעיפים א-d שאחריו.
אֶזְכְּרָה אֱלֹקִים וְאֵהְמִיָּה / אַמְתִּי בֶן שַׁפְטִיָּה

**אֶזְכְּרָה אֱלֹקִים וְאֵהְמִיָּה
בְּרֵאֲתִי כָּל עִיר עַל תְּלֵה בְּנוּיָה
וְעִיר הָאֱלֹקִים מִשְׁפֶּלֶת עַד שְׂאוֹל תַּחְתֵּיָּה -
וּבְכָל זֹאת אָנוּ לִי-הֵא עֵינֵינוּ לִי-הֵא!**

**מִדַּת הַרְחֵמִים עָלֵינוּ הַתְּגַלְגָּלִי,
וְלִפְנֵי קִנְיָה תַּחֲנֹנְנוּ הַפִּילִי,
וּבְעֵד עֲמֹךְ רַחֲמִים שְׂאֵלִי,
כִּי כָּל לֵבָב דָּנִי וְכָל רֹאשׁ לְחֵלִי!**

**הַמַּמְכָּתִי תִּדְתִּי בְּשֵׁלֶשׁ-עָשָׂרָה תְּבוּת,
וּבְשֵׁעָרֵי דְמַעוֹת - כִּי לֹא בְּשֵׁלֶבוֹת;
לִכֵּן שִׁפְכָתִי שִׁיחַ פָּנָי בְּחֹן לְבוֹת -
בְּטוּחַ אֲנִי בְּאֵלֶה וּבְזִכּוֹת שְׁלֶשֶׁת אֲבוֹת!**

**?הֵי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שְׁמַע קוֹל בְּכִיּוֹת,
שִׁתְּשִׁים דְּמַעְתָּנוּ בְּנֹאדָה לְהִיּוֹת,
וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל גְּזֵרוֹת אֲכַזְרִיּוֹת,
כִּי לֹא לְבַד עֵינֵינוּ תְּלוּיּוֹת!**

א. מתי אומרים את הפיוט? (2 נקודות)

ב. מהו סוג הפיוט? (2 נקודות)

ג. מה הן היתדות שעליהן ר' אמתי תומך את תפילתו? הסבר והדגם את דבריך.

(4 נקודות)

ד. הבא מהבית הראשון בשיר שני שיבוצים, הסבר אותם ואת תרומתם לרעיון המרכזי בשיר.

(4 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

ענה על אחת מהשאלות 2-3. (12 נקודות)
בשאלה שבחרת, ענה על שני הסעיפים א-ב.

2. **שחר אַבְקֶשֶׁד; שְׁחִי לֹא-לִי יְחִידָה; שְׂאֲלוֹנֵי שְׁעָפֵי הַתְּמָהִים** / רבי שלמה אבן גבירול
- א. הסבר מהו "שיר רשות". בתשובתך כתוב מה הם המאפיינים של שירי רשות מבחינת התוכן והצורה. (6 נקודות)
- ב. בשירי רשות רבים באה לידי ביטוי שאיפת הדובר להתקרב לבוראו.
הבא שני דוגמאות לשאיפה זו מהשירים שלעיל. (6 נקודות)
3. **הַבָּא מְבוּל; יוֹעֵץ וּמְקִים** / רבי יהודה הלוי
- א. לפניך בתי הסיום של שני שירים. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.
- "וְיָסֵרָה עֲנִיָּה דְמִתָּה אֲנִיָּה / תִּשְׁמַע שְׁנֵיָה מְזִמּוֹר לְתוֹדָה:
צְאִי, בֵּת אֲמוּנִי, מֵאֶפֶל עֲנָנִי / כִּי כְבוֹד ה' עָלֶיךָ זָרַח!"
(י"הבא מְבוּל")
- "וְיָסֵרָה עֲנִיָּה דְמִתָּה אֲנִיָּה / תִּשְׁמַע שְׁנֵיָה מְזִמּוֹר לְתוֹדָה:
צְאִי, בֵּת אֲמוּנִי, מֵאֶפֶל עֲנָנִי / כִּי כְבוֹד ה' עָלֶיךָ זָרַח!"
(י"יועץ ומקיס")
- בין שני שירים אלה יש דמיון רב מבחינת הסיום ומבחינת הקשר בין הסיום לתוכן השיר.
- מה מפתיע בסיום של שני השירים?
— מהו הדמיון בין השירים מבחינת הקשר בין סיומם ובין תוכנם?
(8 נקודות)
- ב. השירים "הבא מְבוּל" ו"יועץ ומקיס" מתארים את מסעו של רבי יהודה הלוי לארץ-ישראל.
פרט שני קשיים, שבהם נתקל רבי יהודה הלוי בעת ההפלגה בים (מכל שיר – קושי אחד).
(4 נקודות)

פרק שני – ימי הביניים: עיון (10 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 4-7.
בשאלות שיש בהן סעיפים, ענה על כל הסעיפים.

שמונה פרקים / רמב"ם

4. בסוף הפרק הראשון ב"שמונה פרקים", רמב"ם מביא את הפסוק: "גם בלא דעת נפש לא טוב".

(משלי, י"ט, ב')

באיזה הקשר רמב"ם מביא פסוק זה, וכיצד הוא מפרש אותו?

5. בפרק הרביעי ב"שמונה פרקים", רמב"ם כותב: "וְחֻטְאוֹ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הוּא שְׁנֵטָה לְצַד אֶחָד מִן

הַקְּצוֹת מִפְּעֻלַת הַמִּדּוֹת...".

א. לדברי רמב"ם, מי הוא חוטא זה, ומה היה חטאו במעלת המידות? (4 נקודות)

ב. כיצד מוכיח רמב"ם את דבריו בעניין החוטא? (4 נקודות)

ג. ציין את הסיבה שמביא רמב"ם לכך ש"דקדק עליו השם יתברך". (2 נקודות)

חובות הלבבות / רבנו בחיי

6. רבנו בחיי מחזק את דבריו בפסוקים ובמשלים.

לפניך שניים מהמשלים:

משל א: פעולת שאיבת המים מְבָאָר עמוקה נעשית כך: האדם קושר בהמה לגלגל. גלגל זה מפעיל גלגל אחר שמחובר אליו דלי. הבהמה מסובבת את הגלגל ועל ידי כך הדלי יורד למעמקי הבאר, מתמלא מים ועולה.

משל ב: ה' נתן לחתול את טבעו לצוד עכברים; לנץ נתן ה' את טבעו לצוד עופות; לאֲגִיל נתן ה' את טבעו לצוד נחשים.

כל אחד מן המשלים הוא אמצעי לחיזוק רעיון מסוים.

הסבר כל אחד מרעיונות אלה.

7. א. "בְּרוּךְ הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה' וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ". (ירמיה, י"ז, ז')

מהי מהות הביטחון? כתוב מהי התועלת הראשונה שיש לבעל הביטחון מעבודת ה'.

(5 נקודות)

ב. הבוטח בה' נבדל בשבעה עניינים מזולתו, העוסק בפרנסה בלי לבטוח בה'.

ציין והסבר שניים מהם. (5 נקודות)

פרק שלישי – שירה חדשה (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-10, לפי ההוראות בכל שאלה (לכל שאלה – 11 נקודות).

8. הונאה; סלמות / ה' תראל

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א.** בשירים "הונאה" ו"סלמות" מציגה המשוררת שתי אפשרויות בחירה שיש לאדם. הסבר את אפשרויות הבחירה המוצעות לאדם בכל אחד מהשירים. (5 נקודות)
- ב.** בשיר "הונאה" למילה **לבקר** יש יותר ממשמעות אחת. בשיר "סלמות" למילה **טיפוס** יש יותר ממשמעות אחת. בחר באחת מן המילים, הסבר את שתי המשמעויות של המילה בשיר, וכתוב כיצד כל אחת ממשמעויות אלה מתקשרת לרעיון המרכזי בשיר. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריי.

יצר הלב / מ' אלעי

ג	ב	א
עוד יבוא יום, בבוראי אבטח ואזך מכל מכער, ואשר ממני עכשו נדח ישוב אלי מטער.	לא בכרק עינים ולא בלבן שנים מקנן המפתה - הוא יושב בקרבי ולוחש לי דברים.	הראשון למשכבי הוא בא ואחרון ביומי, וגם נוע נע בכלומי. כמו צל, כמו לחש, הוא בא עדי מעיר לבי ומרטיט ידי. מכל מראה אלי משתקף, ובכל עצ, בכל הר לפני מזדקף. בהמית גלים בלטוף הרוח, מפתני ומושכני על ברקיו לנוח, והוא לא אבי ואני לא תיבוקו, פחד לי לטופו ונחרדה - צחוקו. בבואו לי מביא מבוכה ואנחה, ובלקתו מאתי - מרגע ובקכה. ולא פעם, ולא פעם הייתי אובד לילא השם אותי מעודד. הוא - אבי, הוא - בוראי בחסדו - נוי באורו - אורי.
אז אביט בפרח בגנני בטיסת להקת צפרים - בכל אראה אור פניו ואאזין פלאיו שרים.	בלשון סתרים ולרצונו מטה. יד קסמים ירים ומשנה סתרים ודברים מוזרים נעשים ברים ומומים ושברים - תמימים, ישרים ונחמים, אסורים - מותרים.	
וגם בפנים, ברשרוש שמלה, במבט תיבוק תמה את כל אראה הודו נמלא - ולכבודו צמא, כמה.	לא בכרק עינים ולא בלבן שנים ארכ המפתה, הוא יושב בקרבי ולוחש לי דברים. בלשון ישרים ומשטה בי, משטה.	
עוד יבוא יום, בבוראי אבטח, ואזך מכל מכער, ואשר ממני עכשו נדח ישוב בקדש מטער.		

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

א. בספר "חובות הלבבות" רבנו בחיי מתאר את יצר הלב כך: "בן אדם, עליך לדעת כי השונא הכי גדול שיש לך בעולם הוא יצרך... המנהיג אֶתך במשותף את חושיך הגשמיים והרוחניים... האורב לפתות אותך בכל פסיעה ופסיעה. אתה ישן... והוא ער... אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך".

הסבר והדגם כיצד דברים אלה של רבנו בחיי באים לידי ביטוי בשיר "יצר הלב".

(7 נקודות)

ב. בשיר "יצר הלב" יש סוגי חרוזים שונים:

— חרוז מסורג (משולב)

— חרוז צמוד

הגדר כל אחד מסוגי חרוזים אלה, והדגם אותם מן השיר. (4 נקודות)

10. שיר שלא נלמד

קרא את השיר שלפניך, וענה על שניים מהסעיפים א-ג שאחריו: על סעיף א (חובה!), ועל אחד מהסעיפים ב או ג. (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

חפו פני יהלם / א' מרגלית

הנעתי - חלצתי מנעל על הסף, רמזה רוחה לי ממרום המדף, מדי יום ביומו נתעשרתי ב"דף".	על זה עפרה אשפה חפן מלי, גואים רגשותי ולבי לא בלי, אך דלות המלים השומות בכלי.
החלין על הסף את ידיו הוא פוכר, פתאם לא הייתי רוכל, לא סוחר, פתאם ללבי לי היה לאחר.	על זה עפרה אשפה חפן דברי, היה קצר דברי לי לבצל דברי, בלואי מלותי על נגיד ללבי.
כל יום גביעי לי מסף אנל רוש, בערב טעמתי בו טעם תירוש, כמוהו לא בא עוד אל לב האנוש.	היה ים יומי מרגש ונזעף, כמעט ששטפני הגל וסחה, ופתאם, בסמוך לי שישת "דף".
שוק היום-יום פתלתל ועקש, היה ללבי בו כמו מתחפש בערב מצא עצמותו שבקש.	לבי נאחו בו, אחז ומשה, הייתי טובע רוכב על קרשו, והדף, דף ניר, ומלים בנפשו.
כל-ערב הדף עלי דף הוא עמס פתאם פדונג ללבי בי נמס: סימתי הש"ס!	פתאם העלני אל חוף של חלום, לבי אור של נצח חנה ויהם, מול מכרות אוצרותיו חפו פני יהלם.
רציתי לומר לך עוד פנדרש, אבל ללבי בי פים הנגרש, אולי אעצר עוד לכף וללחש: מחר - מתחילים - מחדש.	מים כל הבקרים אז החלתי לחחר, בערב האיר את עיני מגדלור, הייתי מפליג אל האי במזמור.

ענה על סעיף א (חובה!)

א. בחר שלושה מהמושגים שלפניך, הגדר אותם, והבא דוגמה מהשיר לכל אחד מהם.

– לשון נופל על לשון

– האנשה

– דימוי

– חרוז

– השאלה (מטפורה)

(6 נקודות)

ענה על אחד מהסעיפים ב-ג.

ב. לפניך שני רעיונות. הסבר כיצד כל אחד מהם בא לידי ביטוי בשיר.

– לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בְּעֵינַי

– כל סיום הוא גם התחלה

(5 נקודות)

ג. המילים "כְּלִי" (בית א) ו"דָּף" (בית ג) בשיר הן מילים שיש להן יותר ממשמעות אחת.

הסבר את המשמעויות השונות של כל אחת מהמילים האלה, ואת הקשר שלהן לרעיון

המרכזי בשיר. (5 נקודות)

/המשך בעמוד 10/

פרק רביעי – פרוזה (סיפור, רשימה) (24 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 11-13 (לכל שאלה – 12 נקודות).

בשאלות שבחרת, ענה על שני הסעיפים א-ב.

11. אחד מאלה / רבי דוד זריצקי

א. מהו סוג המספר בסיפור זה, ומה תורמת נקודת התצפית שלו לסיפור? (8 נקודות)

ב. הסבר את הקשר בין שם הסיפור ובין עלילתו. (4 נקודות)

12. פיקוח נפש / הרב מאיר ליהמן

א. הומור הוא אחד הדברים המרכזיים בסיפור "פיקוח נפש".

הסבר כיצד ההומור נוצר בסיפור זה. (6 נקודות)

ב. מהו המסר בסיפור? הסבר והדגם את דבריך. (6 נקודות)

13. הפרטיזן הזקן וקללתו / הרב משה פראגר

א. מהו "סיפור מסגרת"?

הסבר את התרומה של סיפור המסגרת להבנת ההתנהגות של הפרטיזן בסיפור "הפרטיזן

הזקן וקללתו". (6 נקודות)

ב. (1) כיצד מסתיים הסיפור, ומה אפשר ללמוד מסיום זה על המספר?

(2) הבא מהסיפור תכונה נוספת של המספר, והסבר כיצד תכונה זו באה לידי ביטוי

בעלילה.

(6 נקודות)

/המשך בעמוד 11/

פרק חמישי – ספרות מתורגמת (20 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 14-16: על שאלה 14 – חובה, ועל אחת מהשאלות 15-16.
(לכל שאלה – 10 נקודות)

ענה על שאלה 14 (חובה!)

14. ההתערבות / א' צ'יכוב

מהי נקודת שיא בסיפור? תאר את נקודת השיא בסיפור "ההתערבות", וכתוב מהי השפעתה על התפתחות העלילה.

המחרוזת / גי דה-מופסאן

ענה על אחת מהשאלות 15-16.

15. "סיום פתוח" של סיפור הוא סיום שאינו מביא פתרון מלא לשאלות או לבעיות המרכזיות שעלו ביצירה.

(על פי יוסף אבן, מילון מונחי הסיפורת)

תאר את סיום הסיפור "המחרוזת", וקבע על פי ההגדרה שלעיל, אם סיום זה הוא סיום פתוח או סגור. נמק את תשובתך.

16. בסיפור "המחרוזת" המחבר מותח ביקורת על החברה.

תאר את מאפייני החברה בסיפור, וכתוב אילו תופעות או תכונות בחברה זו ראויות לביקורת ולגינוי. הסבר את דבריך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך התרבות והספורט